

Roll No. : .....

Total No. of Questions : 12]

[Total No. of Printed Pages : 4

APF-2043

M.A. (Final) Examination, 2022

SANSKRIT

Paper - IX (अ) क

[वर्ग अ (क)]

(प्राचीन काव्य)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

खण्ड-अ

(अंक : 2 × 10 = 20)

नोट :- सभी दस प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 50 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

खण्ड-ब

(अंक : 8 × 5 = 40)

नोट :- सात में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 200 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 8 अंक का है।

खण्ड-स

(अंक : 20 × 2 = 40)

नोट :- चार में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 500 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 20 अंक का है।

खण्ड-अ

1. अधोलिखित प्रश्नानामुत्तराणि देयानि (शब्द सीमा 50 शब्दाः)।

(i) हिरण्यगर्भाङ्गभुवः कः ?

(संस्कृतेन)

(ii) 'चक्रपाणिः' इति कस्य विशेषणं वर्तते ?

(संस्कृतेन उत्तरं दीयताम्)

BR-581

(1)

APF-2043 P.T.O.

- (iii) 'यस्याश्चौरश्चिकुरनिकरः' इत्युक्तिः कस्य कवेः कृते प्रसिद्धा ?
- (iv) महाकवि बिल्हण विरचित ग्रन्थानां नामानि लिखत।
- (v) नैषधीयचरितं महाकाव्ये कति सर्गाः सन्ति ?
- (vi) वृहत्त्रयी मध्ये परिगणित महाकाव्यानां नामानि लिखत।
- (vii) 'चम्पूभारतम्' काव्यस्य का विधा वर्तते ?
- (viii) 'चम्पूभारतम्' काव्ये कस्य वर्णनं कृतम् अस्ति ?
- (ix) 'पाषाणत्रयम्' कस्य महाकाव्यस्य विशेषता वर्तते ?
- (x) किरातार्जुनीयम् महाकाव्यस्य प्रणेता कः ?

खण्ड-ब

नोट :- अधोलिखितेषु प्रश्नेषु केचन पञ्च प्रश्नाः समाधेयाः। द्वितीयः तृतीयः च प्रश्नौ अनिवार्यौ स्तः।

2. अधोलिखित श्लोकस्य संस्कृत व्याख्या कार्या—

श्रियः पतिः श्रीमति शासितुं जगज्जगन्निवासो वसुदेवसदमनि।
वसन् ददर्शावतरन्तम्बराद् हिरण्यगर्भाङ्गभुवं मुनिं हरिः॥

अथवा

पुरीमवस्कन्द लुनीहि नन्दनं मुषाण रत्नानि हराऽमराङ्गनाः।
विगृह्य चक्रे नमुचिद्विषा वशी य इत्थमस्वास्थ्यमहर्निशं दिवः॥

3. अधोलिखित श्लोकस्य ससन्दर्भ संस्कृत व्याख्या कार्या—

अनभ्रवृष्टिः श्रवणामृतस्य सरस्वतीविभ्रमजन्म भूमिः।
वैदर्भीरितिः कृतिनामुदेति सौभाग्यलाभप्रतिभूः पदानाम्॥

अथवा

यत्पार्थिवैः शत्रुकठोरकण्ठपीठास्थिनिर्लोठनकुण्ठधारः।
निन्ये कृपाणः पटुतां यदीयकपालशाणोपल पट्टिकासु॥

4. श्लोकस्य सप्रसङ्ग व्याख्या कार्या—

अधीतिबोधाचरण प्रचारणैर्दशाश्चतस्रः प्रणयन्नुपाधिभिः।

चतुर्दशत्वं कृतवान्कृतः स्वयं न वेदिभ विद्यासु चतुर्दशस्वयम् ॥

अथवा

कथा प्रसङ्गेषु मिथः सखीमुखात्तृणेऽपि तन्व्या नलनामानि श्रुते।

द्वृतं विधूयान्यदभूयताऽनया मुदा तदाकर्णन सज्जकर्णया ॥

5. अधस्तन श्लोकस्य सप्रसङ्ग व्याख्या कार्या—

जग्राह निग्रहपरः परश्रियां करैः कराग्रेण करेणुचङ्गमः।

कुन्तीं शकुन्तीशरथो यथा रमां समुद्रकाञ्चीं च स भद्रकन्यकाम् ॥

अथवा

चित्रं चरित्रं जगतीतलेऽस्य न श्लाघयामा स नरेषु कोवा।

स यत्खयं पाण्डुरपि स्वकेन गुणेन रक्तान्करोत्समस्तान् ॥

6. रघुवंश महाकाव्यस्य कथासारं स्वशब्देषु लिखत।

अथवा

किरातार्जुनीयमधिकृत्य भारवेरर्थगौरवं विवेच्यताम्।

7. अस्य श्लोकस्य सप्रसङ्ग व्याख्या कार्या—

हरत्यघं सम्प्रति हेतुरेष्यतः शुभस्य पूर्वाचरितैः कृतं शुभैः।

शरीरभाजां भवदीयदर्शनं व्यनक्ति कालत्रितयेऽपि योग्यताम् ॥

अथवा

पुराणि दुर्गाणि निशातमायुधं बलानि शूराणि घनाश्च कञ्चुकाः।

स्वरूपशोभैकगुणानि नाकिनां गणैस्तमाशङ्कय तदादि चक्रिरे ॥

8. निम्नलिखित श्लोकस्य सप्रसङ्ग व्याख्या करणीया—
महारथस्याऽध्वनि चक्रवर्तिनः परानपेक्षोद्वहनाद्यशः सितम् ।
रदाऽवदातांऽशुमिषादनीदृशां हसन्तमन्तर्बलमवतां रवेः ॥

अथवा

न दुर्जनानामिह कोऽपि दोषस्तेषां स्वभावो हि गुणासहिष्णुः ।
द्वैष्यैव केषामपि चन्द्रखण्डविपाण्डुरा पुण्ड्रकशर्कराऽपि ॥

खण्ड-स

नोट :- अधोलिखितेषु प्रश्नेषु कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोः उत्तरं लिख्यताम् (शब्द सीमा 500 शब्दाः) ।

9. 'मेघे माघे गतं वयः' इत्युक्तिं शिशुपालवधमधिकृत्य विवेच्यताम् ।
10. श्रीहर्षस्य व्यक्तित्वं कृतित्वं च विस्तरेण विवेचयत ।
11. ऐतिहासिक महाकाव्यरूपेण 'विक्रमाङ्कदेवचरितम्' महाकाव्यस्य समीक्षणं क्रियताम् ।
12. कुमारसम्भवं महाकाव्यस्य कथानकं स्वशब्दैः लिखत ।